

خلاصه

مقدمه:

پوسیدگی دندان، شایعترین بیماری عفونی است که ۹۵٪ جمعیت را مبتلا می‌کند و مهمترین عامل از دست رفتن دندانها به شمار می‌رود. ۹۵٪ ایرانیان به بهداشت دهان و دندان اهمیت نمی‌دهند. الگوی فرانظریه ای مدل کامل و منسجمی در تغییر رفتار است که چگونگی تغییر رفتار و زمان آن را پیش بینی می‌کند. این مدل برای اولین بار است که در مورد رفتار تمیز کردن بین دندانها در ایران به کار می‌رود. هدف از انجام این مطالعه، بررسی تاثیر برنامه آموزشی طراحی شده بر اساس مدل فرانظریه ای بر مراحل رفتار تمیز کردن بین دندانها در دانش آموزان مقطع پیش دانشگاهی شهر یزد می‌باشد. علاوه بر این، الگوی فرانظریه ای نیز جهت پیش بینی رفتار فوقمورد آزمون قرار خواهد گرفت.

روش کار:

مطالعه حاضر، مطالعه ای تجربی است. حجم نمونه ۳۰۶ نفر (۱۵۳ نفر گروه مداخله و ۱۵۳ نفر گروه شاهد) برآورد گردید که به روش نمونه گیری خوشه ای از بین دانش آموزان مقطع پیش دانشگاهی مدارس شهر یزد انتخاب شدند. ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه ای بود که سازه های خود کار آمدی، موانع درک شده، مزایای درک شده و فرایند تغییر را همراه با مراحل تغییر رفتار تمیز کردن بین دندان ارزیابی می نمود که به طریق خود ایفا تکمیل گردید. روایی پرسشنامه از طریق پانل متخصصین و طبق جدول لاوشه و پایایی آن طی یک مطالعه مقدماتی ($n=20$) و محاسبه آلفا کرونباخ (دامنه آلفا در مطالعه مقدماتی بین ۰/۹۱-۰/۸۴). و در کل حجم نمونه ۰/۹۲-۰/۶۷) تایید شد. دندانپزشک نیز شاخص لثه ای دانش آموزان را درجه بندی کرد. برنامه آموزشی با استفاده از نتایج داده های مرحله پیش آزمون و استفاده از استراتژی های فرایند تغییر مدل فرانظریه ای به صورت پاورپوینت (سخنرانی)، پمفلت و پوستر طراحی و به گروه مداخله ارائه شد. پس از گذشت سه ماه از اجرای برنامه آموزشی، مجدداً داده ها جمع آوری و با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی تجزیه و تحلیل گردید.

نتایج:

از لحاظ متغیرهای بعد خانوار، درآمد و جنس اختلاف آماری معناداری در دو گروه آزمون و غیر آزمون مشاهده نشد. دو جنس بر حسب مراحل تغییر رفتار، موانع درک شده، فرایندهای رفتاری و شناختی تغییر و خودکار آمدی تفاوت آماری معنی داری داشتند. ۳۶/۳ درصد از افراد مورد بررسی از هیچکدام از وسایل تمیز کردن بین دندانها استفاده نمی کردند و ۴۹/۶ درصد از دانش آموزان در مرحله پیش تفکر، ۵/۳ درصد در مرحله تفکر، ۲۴/۱ درصد در مرحله آمادگی، ۸/۶ درصد در مرحله عمل و ۱۲/۵ درصد در مرحله نگهداری قرار داشتند. تمام سازه های مدل بجز موانع درک شده با هم رابطه مثبت و معناداری در سطح ۰/۰۱ داشتند. در انتقال دانش آموزان از مرحله پیش تفکر به تفکر و تفکر به آمادگی سازه های خودکار آمدی و مزایای درک

شده، برای انتقال از مرحله آمادگی به عمل خودکارآمدی، موانع درک شده، فرایندهای شناختی تغییر و برای انتقال به مرحله نگهداری سازه خودکارآمدی نقش داشته است. گروه آزمون و غیر آزمون بر حسب قرار گرفتن در مراحل تغییر رفتار بعد از برنامه مداخله اختلاف آماری معناداری داشتند. نتایج آزمون مک نمار بعد از برنامه آموزشی نشان داد که از تعداد افراد در مرحله پیش تفکر و تفکر کاسته شده و به تعداد افراد در مراحل آمادگی، عمل و نگهداری افزوده شده بود.

بحث:

با توجه به اینکه نیمی از افراد شرکت کننده در این مطالعه قبل از برنامه مداخله در مرحله پیش تفکر بودند و بعد از مداخله این تعداد به نصف کاهش یافت می توان گفت که الگوی فرانظریه ای چهارچوب خوبی برای تغییر مراحل رفتار تمیز کردن بین دندان در دانش آموزان باشد لذا پیشنهاد می گردد که برنامه های آموزشی بر پایه این مدل با وسعت بیشتر در مدارس اجرا و طراحی مداخله های بهداشتی با توجه به اصول و فرایندهای تغییر مدل فرانظریه ای باشد.

واژگان کلیدی: مدل فرانظریه ای، پوسیدگی دندان، شاخص لثه ای، آموزش